

Гл. ас. д-р Траян Йосифов*

БАНКОВОТО ФИНАНСИРАНЕ – ФАКТОР ЗА СТИМУЛИРАНЕ НА ИКОНОМИЧЕСКАТА АКТИВНОСТ В УСЛОВИЯТА НА ПРОМЕНЯЩА СЕ БИЗНЕС СРЕДА

Изследвана е връзката между банковото финансиране и създаването на подходящи финансови условия за развитие на стопанската инициатива. Проследено е сътрудничество между банките и предприятията от реалния сектор на икономиката на примера на японската система „Кейрецу“. Анализирана е банковата специализация като основен етап от изготвянето на цялостна банкова маркетингова стратегия. Разгледани са специфичните особености, както и някои ограничения пред банковата система в България, свързани с функционирането на паричния съвет. Направен е преглед на качеството на активите и са представени обобщени резултати от проведените стрес тестове на българската банкова система.¹

JEL: O44; O1; G21

Ключови думи: банково финансиране; икономическо развитие; стопанска инициатива

Успешното стартиране и разширяване на дадена стопанска инициатива изисква наличие на регулярни финансови средства. Предприятията се нуждаят от капитал, необходим за финансиране на оперативни разходи, за придобиване на дълготрайни материални активи, за изпълнение на поети договорни ангажменти към доставчици, контрагенти, клиенти, банки и други кредитори. Въпреки разнообразните източници за финансиране на преден план се откроява въпросът, свързан с финансовото осигуряване на стопанската инициатива с банков капитал.

Преобладава мнението, че подобряването на достъпа до банково финансиране зависи преди всичко от банките, които трябва да увеличат стимулите за търсене на заеман капитал. Обективният анализ изисква да се направи уточнението, че банковите институции по-скоро следват (подкрепят) икономическите

* ПУ „Паисий Хилендарски“, Факултет по икономически и социални науки, катедра „Финанси и счетоводство“, t_yosifov@abv.bg

¹ Chief Assistant Prof. Trayan Yosifov, PhD. BANK FINANCING – A FACTOR FOR THE STIMULATION OF THE ECONOMIC ACTIVITY WITHIN THE CHANGING BUSINESS ENVIRONMENT. *Summary:* The connection between bank financing and the establishment of adequate financial conditions for the economic development initiative is studied. A follow-up on the cooperation between banks and the real economy sector undertakings on the model of the Japanese Keiretsu System is provided. The bank specialization as a benchmark in the drawing up of a global market strategy is analysed. A review is made of the quality of the assets, and the results of the conducted stress tests of the Bulgarian bank system are summarised. *Keywords:* bank financing; economic development; economic initiative.

субекти, когато бизнес перспективите са положителни. Прекалено нереалистично би било да се очаква банковата активност да се повиши във времена, в които пазарите не дават сигурни индикации за кратко- и средносрочно устойчиво стабилизиране, а доверието от страна на потребителите и бизнеса остава колебливо. Това предполага, че значението на банковото финансиране за икономическото развитие не трябва да се абсолютизира, а е необходимо да се оценява през призмата на обективни и субективни обстоятелства и специфични особености на средата, в която се развиват банките и техните клиенти.

Като се имат предвид динамиката в развитието на стопанския живот, средата и предизвикателствата пред съвременните икономики, ролята и значението на банките и тяхната дейност с основание се смятат за ключов фактор за стабилно икономическо развитие. Банките създават благоприятни възможности за движение на паричните ресурси от кредиторите към заемателите. В това се изразява тяхната главна функция, а именно на основен финансов посредник. Те осъществяват тази дейност, като заемат средства от спестителите, които впоследствие отпускат на заемателите под формата на кредити. Така банките поемат определени парични задължения към обществото, а крайният резултат е свързан с прехвърлянето на средства от едни обществени групи или индивидуални вложители към други. Финансовото посредничество и в частност банковото, е най-краткият път за придвижване на финансовите средства от кредиторите към заемателите. Във връзка с това банковото посредничество може да се определи като основен път за движение на финансовите потоци. Въпреки че в публичното пространство се отделя по-голямо внимание на пазарите на ценни книжа и най-вече на този на акции, финансовите посредници са далеч по-важен източник за финансиране на корпорациите, отколкото са пазарите на ценни книжа.

Системата „Кейрецу“ – пример за успешна банкова практика за подкрепа и развитие на стопанската инициатива

Могат да се посочат редица примери за успешно сътрудничество между банките и предприятията от реалния сектор на икономиката. Един от добрите примери е японската система, известна като „Кейрецу“ (в превод на български „индустриална група“), която е показала във времето как могат да се изградят отношения между банки и индустриални предприятия, основани на взаимния интерес. При нея всяка индустриална група е съставена от една голяма или от няколко на брой по-малки банки, които формират ядрото на групата. Банките от това ядро са свързани с група от индустриални предприятия, с които си сътрудничат, основно като ги финансират с различни кредити в зависимост от техните финансови потребности.

Собствениците на банките и на предприятията, членуващи в „Кейрецу“, участват в управлението на организацията, като заемат място в нейния надзорен или управителен съвет. Често се срещат случаи, при които висши банкови

мениджъри се включват в управленските структури на индустриалните предприятия. Така банките и предприятията практически реализират взаимно изгодно сътрудничество, предлагайки своите кредитни продукти на предприятия, за които разполагат с богата информация и поради това имат възможност поточно да дефинират и да оценяват потенциалните рискове. За кредитополучателите такова сътрудничество също е изгодно, тъй като те получават достъпно и сравнително евтино финансиране.²

Системата „Кейрецу“ е особено успешна при реализирането на мащабни инвестиционни проекти с дългосрочен характер, при които по принцип е трудно да се оценят предварително реалните разходи и ползи в рамките на инвестиционния и слединвестиционния период. Тя намира практическа реализация в редица индустриални сектори и позволява да се пренасочват парични средства към предприятия с добри възможности за осъществяване на най-продуктивни инвестиционни проекти.

Пазарната банкова специализация – ключов фактор за утвърждаване на водещата роля на банковото финансиране за стопанската активност

Пазарното позициониране на търговските банки, което се определя и с термина „банкова специализация“, е първият и основен етап от изготвянето на цялостна банкова маркетингова стратегия. Политиката на пазарна локализация на банката дефинира териториалната сфера на действие, характера на банковата дейност и средствата, необходими за дългосрочното развитие на банковата институция.

Факторите, които определят банковата специализация, имат както външен, така и вътрешен характер. Към първата група спадат оценка на средата, в която функционира банката, в т.ч. и на възможностите и рисковете, които произтичат от нея, а към втората се причисляват определянето на типа на банковите услуги, които банката ще извършва, капиталовите разходи за създаване на банката, наемането на персонал, сграден фонд и т.н.

Предварителното проучване на средата, в която банката ще извършва своята дейност, изисква сегментиране на клиентите, които ще бъдат основна целева група. На тази база може приоритетно да се определи клиентска група, например индивидуални потребители, малки и средни предприятия, големи корпоративни клиенти, и да се дефинират по-конкретно техните потребности и начините за финансовото им осигуряване. Сегментирането на банковите клиенти дава възможност да се извърши специализация и по икономически и търговски браншове, географско позициониране и др.

² Подобна форма на сътрудничество се наблюдава и в Германия – германски банки притежават акции в индустриални предприятия и са представени в техните управленски бордове.

Банковата специализация позволява да се съпоставят външните потребности от банкови продукти в даден сегмент с тези, предлагани на банковия пазар. По такъв начин могат да се определят конкретните нужди от продуктите, които се търсят на пазара, очакваните финансови ползи, рисковете, свързани с тяхното предлагане, качествено подобряване на банковото обслужване и т.н.

Класифицирането на банките на търговски и инвестиционни предоставя информация за основния предмет на тяхната дейност. Когато обаче дадена банка се определя като „универсална“, се има предвид, че тя обслужва широк спектър от потребители – от физически лица до големи корпоративни клиенти, и предоставя разнообразна гама от кредитни и спестовни продукти и услуги. Това предполага, че съответната банка трябва да предлага и широка гама от банкови продукти, а също и да разполага със съответно оборудвани салони, специализиран банков софтуер, обучен персонал и др.

За разлика от универсалните банкови институции специализираните банки обслужват клиенти от точно определена икономическа сфера. При този тип банки основна роля играе икономическият потенциал на даден географски район (т.е. класификацията по географски принцип, или т.нар. географска локализация), състоянието на банковата информационно-обслужваща система и наличието на добри практики, свързани с предлагането на специфични банкови услуги. Във връзка с това могат да се обособят следните основни подходи при осъществяването на банковата специализация:

- подход, свързан с териториалната (географската) сфера на осъществяване на банковата дейност;
- набиеляване на банкови продукти, предлагани приоритетно от банката;
- ценова политика на банката;
- политика на промоционално предлагане на банкови продукти и услуги.

Приносът на банковата специализация за развитието на банковите институции е безспорен. Тя е основен конкурентоопределящ фактор, който осигурява пазарни предимства на банки, чиято политика е свързана с капиталовложения за развитието на иновативни банкови продукти и услуги, подбор и вътрешно обучение на висококвалифициран персонал, внедряване и усъвършенстване на многофункционална обслужваща информационна система, периодични проучвания за пазарните нагласи и потребности.

Освен по отношение на рентабилността пазарната специализация на търговските банки е фактор за утвърждаване на тяхната водеща роля при насочването на паричните потоци по възможно най-ефективен начин. Това предполага внимателна оценка на перспективите и рисковете, свързани с естеството на кредитополучателите и целевото предназначение на финансовите средства, които формират текущите кредитни експозиции.

Важно е да се подчертае, че мащабът на кредитната банкова дейност е съобразен изцяло с рисковете, които банките поемат. Практически банковите

регулации очертават мащабите на допустимите рискове, които банките могат да поемат, без това да поставя в под въпрос тяхната ликвидност. Реално, регулациите са най-важният фактор, обуславящ водещото значение на банковия сектор за икономическото развитие.

С цел банковите рискове да се ограничат до определено желано ниво, при оценката на цялостното финансово-икономическо състояние кредитополучателите се класифицират в две групи: потенциални носители на висока степен на риск и такива, които имат благоприятни перспективи за успешно реализиране на получените финансови средства и тяхното възстановяване според договорените условия на заетите средства. При бизнес финансирането оценката на кредитополучателя и качеството на проекта, който трябва да се реализира с банков капитал, позволява да се прецени кои проекти са икономически ефективни и предоставят възможност с входящите парични потоци по тях да се изплати кредитното задължение на длъжника. Именно там се търси връзката между банковото финансиране и икономическата активност – при ниско равнище на потенциалните рискове банките осигуряват финансовите предпоставки за успешното развитие на качествени и жизнеспособни проекти. Предоставянето на регулярен финансов ресурс за перспективни стопански сектори е определящо както за тяхното, така и за развитието на националната икономика.

Някои ограничения пред българската банкова система

Ефективността на банковия кредит като източник за насърчаване на стопанската активност не бива да се разглежда като правило. Търговските банки функционират в условията на засилена междубанкова конкуренция, като в същото време съобразяват своята цялостна дейност с регулаторните изисквания на банковия регулатор.

В среда, в която съществуват рискове от различен характер – лихвен, валутен, политически, ликвиден, кредитен и т.н., банките са изправени пред дилемата дали да кредитират по-активно, поемайки по-високи рискове, или да провеждат по-консервативна кредитна политика за сметка на намалена печалба и възвръщаемост на акционерния капитал. В условия на по-сериозни рискове и същевременно строги регулаторни изисквания за поддържане на висока капиталова адекватност търговските банки имат сравнително ограничени възможности да развият своя кредитен потенциал, респ. да бъдат позначим фактор при финансовото стимулиране на съвкупното търсене и предлагане. Във връзка с това основателно възниква въпросът за ключовото значение на паричната политика, провеждана от централната банка, като основен инструмент на паричното предлагане. Пазарните интервенции на централната банка, засягащи формирането на съвкупното парично предлагане, оказват въздействие върху цялостните политики за развитие на банковия сек-

тор и в същото време са определящи за ефективността на банките като основни финансови посредници. Това налага внимателен преглед на специфичните обстоятелства, в които функционират търговските банки в България, а именно в условията на паричен съвет.

Според нас законите ограничения, които произтичат от функционирането на паричния съвет, стесняват съществено потенциалните възможности да се използва пълноценно банковият финансов ресурс за стимулиране на икономическата активност в България. По-конкретно могат да се посочат следните специфични особености на паричния съвет, които имат непосредствено влияние върху кредитната дейност на търговските банки в страната:

• *Първо*. Практически липсва възможност Българска народна банка да осъществява скontoва политика,³ т.е. да рефинансира дейността на търговските банки. Така банките у нас губят един от основните и евтини източници на финансиране на тяхната кредитна дейност. Същевременно централната банка има възможност да контролират изцяло размера на сконтовия лихвен процент чрез управлението на т. нар. сконтово гише. Изхожда се от разбирането, че предоставянето на сконтов кредит не е задължение на централната банка, а представлява привилегия за търговските банки, защото като правило сконтовият лихвен процент е по-нисък от лихвения процент на междубанковия пазар, което го прави предпочитан инструмент за финансиране на кредитната дейност на търговските банки. Друга специфична особеност на сконтовата политика е, че когато сконтовият лихвен процент се поддържа на ниво под пазарния лихвен процент, централната банка е принудена да налага количествени или други ограничения при ползването на сконтово финансиране. Ако размерът на сконтовия процент обаче е над пазарното лихвено равнище, практически банките могат да заемат средства, колкото пожелаят. По този начин централната банка може да насочва паричния ресурс от сконтовите кредити към подобряване на капиталовата структура на търговските банки, което е условие за поддържане на високо равнище на банковия кредит, а не за реализиране на печалба.

Важно е да се отбележи, че сконтовата политика на централната банка е обвързана пряко със състоянието на икономика и по-конкретно с равнището на инфлация. Например, когато инфлацията се повиши над желаното равнище, е подходящо да се увеличи размерът на сконтовия лихвен процент. Това би трябвало да доведе до намаляване на паричното предлагане от страна на търговските банки и в крайна сметка да ограничи инфлационните процеси в икономиката на страната. При опасност от рецесия може да се очаква понижаване и задържане на лихвените проценти по сконтовите кредити, което ще стимулира търсенето на сконтово финансиране от страна на търгов-

³ Сконтовата политика се определя като въздействието от страна на централната банка върху сконтовите кредити и паричната база чрез промяна на сконтовия лихвен процент, по който се рефинансират търговските банки.

ските банки, респ. ще се повиши равнището на банковия кредит, а оттам и на потребителското и инвестиционното търсене.

Освен като инструмент за въздействие върху паричното предлагане сконтовото финансиране позволява на централните банки да реализират една от техните основни функции – на „кредитор от последна инстанция“, като възможност за предотвратяването на банкова паника. Това кореспондира с друга от основните функции на всяка централна банка, която е свързана с осигуряването на оптимално количество финансови ресурси за посрещане на краткосрочните задължения на търговските банки. В условията на паричен съвет тази възможност практически е нормативно ограничена, което поставя Българска народна банка в невъзможност при необходимост да окаже финансова подкрепа на търговските банки. Това има и положителна страна, защото е предпоставка за повишаване на качеството на вътрешнобанковия контрол върху дейността на търговските банки, но в същото време действа като ограничител по отношение на банковата кредитна дейност. Особено показателна е пасивната роля на търговските банки в условията на икономическа рецесия, когато банковият кредит има ключово значение за редуцирането на негативните ефекти върху икономиката.

●*Второ.* Единствената практическа възможност на централната банка да оказва, макар и непряко, влияние върху паричното предлагане, респ. върху кредитния потенциал на търговските банки в условията на паричен съвет, е провеждането на политика по отношение на формирането на размера на задължителните банкови резерви.⁴ Промените в задължителните банкови резерви влияят на паричната маса чрез паричния и депозитния мултипликатор. При увеличаване на задължителните резерви депозитната експанзия намалява и паричното предлагане се свива, което е в резултат от ограничаването на кредитния потенциал на търговските банки. Обратно, при съкращаване на размера на задължителните резерви депозитната експанзия нараства и паричното предлагане се покачва вследствие на повишеното банково кредитиране. Трябва да се има предвид, че направените уточнения не могат да се приемат за правило, защото кредитната дейност на търговските банки не се определя единствено от техния капиталов капацитет. Определящи са фактори като качество на стопанската среда, очаквания за дългосрочното икономическо развитие на страната, равнището на кредитен риск, развитие на финансовия пазар в страната, респ. на наличието на алтернативни източници за финансиране, паричната политика на централната банка и др.

Въпреки че политиката на централната банка, свързана с определянето на задължителните банкови резерви, не е ограничена и на практика може да оказва въздействие по отношение на кредитния потенциал на банковата система, тя

⁴ Задължителните банкови резерви се определят на базата на привлечения депозитен ресурс от търговските банки и практически ограничават т. нар. 100-процентов банков резерв, респ. ограничават кредитния потенциал на банковата система.

има твърде лимитирани възможности да бъде ефективен проводник на паричната политика. Основната причина е, че мащабът на вътрешния пазар е твърде малък от гледна точка на депозитния ресурс, който се привлича от банките в страната.

• *Трето.* Макар да липсват категорични доказателствата за връзката между паричния съвет и структурата на банковата система в България, според нас в резултат от прекалено рестриктивната парична система сега българската банкова система е изградена при ясно изразена диспропорция между банки, които са собственост на чуждестранни акционери, и банки, учредени с местни капитали. Обяснението може да се търси в източниците и цената на капитала, необходим за финансиране на банковата дейност. Липсата на възможност за финансиране от централната банка в комбинация със слабо развития вътрешен капиталов пазар практически ограничават развитието на банките, чиято собственост на акционерния капитал е местна. Разбира се, съвременната банкова система в България се характеризира с белезите и финансовата култура на големи и утвърдени чуждестранни банкови институции. Въпреки това остават определени въпроси, свързани главно с съществените разлики в лихвените проценти на вътрешния кредитен пазар и средните равнища на паричния банков ресурс в страните от Централна и Западна Европа. По наше мнение причините трябва да се търсят в качествените характеристики на бизнес средата у нас и в съпътстващите рискове, които произтичат от цялостната несигурност и липсата на дългосрочно доверие както от страна на потребителите на банковите услуги, така и по отношение на кредитните институции.

Преглед на качеството на активите (ПКА) и стрес тестове (СТ) на българската банкова система

В съвременната банкова практика системата на т. нар. стрес тестове е възприета като ефективна мярка, която се прилага от националните банкови регулатори във връзка с проверката на качеството на активите на търговските банки (Asset Quality Review – AQR).

Проверката на българската банкова система е проведена през периода 15 февруари 2015 г. – 30 юли 2016 г., а резултатите от нея са оповестени официално от Българска народна банка в края на август 2016 г.

Кое наложи цялостната оценка на качеството на банковите активи у нас?

Целта беше да се оцени устойчивостта на банките в България за поемане на шокове от хипотетични негативни финансови и макроикономически тенденции (за повече информация вж. БНБ, 2016). Последното е от ключова важност, като се вземе предвид, че практически централната банка има значителни нормативни правомощия да налага последващи мерки за регулиране на банковата дейност, за да се постигне повишаване на капиталовата адекватност на търговските банки.

Българската народна банка проведе ПКА и стрес теста на българската банкова система на основание § 9 от Преходните и заключителните разпоредби на Закона за възстановяване и реструктуриране на кредитни институции и инвестиционни посредници от 2015 г. и в съответствие с чл. 80б от Закона за кредитните институции (ЗКИ). За да се осигури качество на оценките беше привлечен външен консултант, в т.ч. и независими консултанти и оценители, наети от проверяваните търговски банки. Проверките обхванаха 22 банки, без шестте клона на чуждестранни банки в страната, лицензирани от БНБ.

Обхват на оценката на ПКА и СТ

Прегледът на качеството на активите включваше 9 работни задачи, а негов обект бяха активи на обща стойност 84.2 млрд. лв. към 31 декември 2015 г., или 96% от банковата система. Предмет на оценка бяха над 3400 индивидуални кредитни досиета, чиято равностойност е 23.2 млрд. лв., или 71% от корпоративните портфейли на банките и големите кредити за малки и средни предприятия.

В резултат от ПКА бяха изготвени оценки за корекции на обща стойност 665 млн. лв., или 1.3% от рисковопреетеглените активи, които трябва да бъдат отразени във финансовите отчети на банките за 2016 г.

Резултатите от стрес теста, които се базират на хипотетични сценарии, нямат пряк количествен ефект върху капиталовата адекватност на банките. Въпреки това тези резултати са включени в процеса на надзорна проверка и оценка, както и в капиталовото планиране на банките. От доклада на БНБ става ясно, че чувствителността на балансите към шокове може да е причина за допълнителна оценка на бизнес моделите на банките, което на свой ред също ще бъде включено в процеса на надзорен преглед и оценка. Трябва да се има предвид и че стрес тестът на българската банкова система не води до извод „преминал“/“непреминал“ оценката.

Оценката на въздействие на негативни финансови и макроикономически тенденции обхваща периода 2016-2018 г. Тук е необходимо да се направи уточнението, че негативният сценарий е оценен от БНБ като правдоподобен, но малко вероятен. Изминалият след СТ период потвърди реалистичния характер на очакванията за средносрочното развитие на българската икономика. Може да се добави също, че при негативен сценарий капиталовите позиции на банките остават силни и показват устойчивост на тестваните шокове, въпреки че резултатите в отделните банки са различни.

Показатели за оценка банковите активи

При оценката на качеството на активите на банковата система в България в условията на два сценария за развитието на икономиката на страната – базисен и утежнен, са използвани група от показатели, които до голяма степен дават информация за качеството на активите, респ. за капиталовите възможности на банките да посрещнат своите финансови задължения към кредитори, доставчици, републиканския бюджет и др. (вж. таблицата).

Таблица

Показатели за оценка на банковите активи и стрес тестовете на търговските банки в страната

Показатели
<i>1. Основна информация за банката преди ПКА (31.12.2015 г.)</i>
Общ размер на банковите активи
Общ размер на рисковите експозиции
Общ размер на банковия капитал, в т.ч. базов собствен капитал (СК) от първи ред (СЕТ1)
Печалба и загуба за 2015 г. след данъци и отчисления на дивиденди
Изискуем СЕТ1, покриващ минималното изискване от 45%
Разполагаме СЕТ1 излишък над минималното изискване от 4.5%
Изискуем СК, покриващ минималното изискване от 8%
Разполагаме излишък на СК над минималното изискване от 8%
<i>2. Резултати от проверката</i>
2.1. Нетни корекции вследствие на ПКА
ПКА корекции поради провизиране на кредити
ПКА корекции на стойността на активи, придобити като обезпечение
2.2. Влияние върху капиталовите съотношения (към 31.12.2015 г.)
СЕТ1 съотношение (изискуемо ниво 4.5%)
Съотношение на обща капиталова адекватност (изискуемо ниво 8%)
<i>3. Основни резултати от стрес теста</i>
<i>Показатели за адекватността на капитала от първи ред СЕТ1</i>
При базисен сценарий
При утежнен сценарий
<i>4. Основни резултати, отчетени към 31.12.2015 г.</i>
Разходи за обезценка (провизии)
Текуща печалба
<i>5. Планирани от банката действия и мерки (при нужда)</i>

Обобщени резултати от ПКА и СТ на българската банкова система

След отразяването на резултатите от ПКА се установява, че банковата система е добре капитализирана, със съотношение на базовия собствен капитал от първи ред от 18.9%, значително над регулаторния минимум от 4.5%, възприет от Европейската централна банка (ЕЦБ). При това резултатите на отделните банки показват, че капиталовата адекватност на всички банки в страната е значително над задължителния регулаторен минимум.

Резултатите от стрес теста потвърждават силната капиталова позиция и устойчивостта на шокове на банковата система у нас. Индивидуалните резултати са различни за отделните банки и не се предвижда да се сравняват с предварително зададени прагови стойности. Някои банки ще трябва да запазят

наличните си капиталови буфери, докато на други ще се наложи да възстановят покритието на своите рискови кредитни експозиции с допълнителни резерви, вземайки предвид корекциите в резултат от прегледа. Резултатите от стрес теста се основават на хипотетични сценарии и не водят до преки корекции на банковия капитал. Независимо от това резултатите ще бъдат включени в процеса на надзорен преглед и оценка и в капиталовото планиране на банките (вж. БНБ, 2016, с. 7).

Към представените официално оповестени от БНБ данни могат да се добавят и някои констатации, които подкрепят резултатите, но същевременно поставят определени въпроси. Например след прегледа на качеството на активите (AQR) общо за системата се налагат финансови корекции за 665 млн. лв. Това се дължи на констатирани разминавания в отчитането на кредитни експозиции, които банките водят като редовни, докато реално към момента на проверката те са необслужвани. В резултат капиталовата адекватност на банковата система намалява с 1.1 п.п. – от 20.0 до 18.9%. Въпреки това показателят остава висок и е значително над изискуемия минимум за банките в Европа от 4.5%.

Друг въпрос, който заслужава внимание, е свързан с представените данни за качеството на кредитните портфейли на търговските банки. Например информацията от проверките има твърде общ характер. От нея не става достатъчно ясно какъв е размерът на необслужваните кредитни експозиции за различните класификационни групи кредити (потребителски, жилищни, ипотечни и т.н.) в портфейла на банките.

В заключение трябва да подчертае, че практическите ползи от периодичната оценка на качеството на активите на банковата система са безспорни. Очакваното приемане на България в Единния банков съюз ще бъде свързано с извършване на подобни оценки от страна на ЕЦБ, което е предпоставка за запазване и повишаване на доверието в банковата система в страната и е едно от ключовите условия за осигуряването на дългосрочна стабилност на националната финансова система.

*

След поддържаното близо десет години ниско равнище от началото на 2017 г. се наблюдава тенденция към постепенно нарастване на банковото кредитиране в България. Основните причини за това могат да се търсят в интензивния растеж на заетостта и доходите на наетите лица, повишеното потребителско търсене в страната и на европейския пазар, който формира основната експортна дестинация на българските предприятия.

В същото време са налице и някои ограничители на банковото финансиране, които представляват естествена бариера пред развитието на предприемаческата инициатива, технологичното и управленското усъвършенстване на предприятията, респ. пред интензивното развитие на българската икономика. На първо място, това са системните недостатъци на бизнес средата, които на

този етап продължават да бъдат нерешим проблем от страна на държавата. Необходимо е да се обърне специално внимание и на функционирането на правораздавателната система, която трябва да осигури защита на правото на собственост и сигурност за развитие на стопанската инициатива. Този въпрос е особено важен за привличането на чуждестранни инвестиции, които са един от ключовите фактори за намаляване на изоставането на българската икономика. Трябва да подчертаем обаче, че дори в подобни условия банковата система у нас остава добре капитализирана, управлява адекватно рисковете, свързани с дейностите, присъщи на търговските банки, и осигурява перманентно финансов ресурс за стимулиране на потребителското и инвестиционното търсене.

Утвърждаването на ролята на банковото финансиране за стопанското развитие на България минава през задължителни институционални реформи, които трябва да осигурят по-голяма предвидимост на стопанските процеси. От качеството на тези реформи зависи средно- и дългосрочното развитие на българската икономика. Допълнителното им забавяне във времето ще увеличава дистанцията между националното стопанство и развитите европейски икономики и до голяма степен ще обезсмисля усилията, насочени към повишаване на стопанската инициатива и конкурентоспособност на местните предприятия.

Използвана литература:

БНБ (2016). *Доклад за прегледа на качеството на активите и стрес теста на българската банкова система*, август.

Andrew, K. (2004). *Credit Risk: From Transaction to Portfolio Management*. Elsevier.

Antoine, G. (2003). *Economie bancaire: Essai sur les effets de la concurrence et de la réglementation sur le financement du crédit*. Paris: Publibook.

Bernstein, P. (2008). *A Primer on Money, Banking, and Gold*. John Wiley&Sons.

Bessis, J. (2011). *Risk Management in Banking*. John Wiley & Sons.

Brian, C. (2000). *Measuring Credit Risk*. Glendale Publishing Company, Ltd.

Niklas, W. (2008). *Credit Risk: Models, Derivatives, and Management*. CRC Press.

Quagliariello, M. (2009). *Stress-testing the Banking System: Methodologies and Applications*. Cambridge University Press.

Shelagh, H. (2005). *Modern Banking*. John Wiley & Sons.

Smith, G. (1991). *Money, banking, and Financial intermediation*. D. C. Heath and Co.

Yosifov, T. (2015). The banking sector product innovations – gearing factors for customer confidence. *Trakia Journal of Sciences, Vol. 13, Supplement 1, May 19*.

24.10.2018 г.